

„რეგიონული კლასტარი“ ევროპული გაზრის მოთხოვნებთან ადაპტირების საუკეთესო გზა ქართული ფერმერებისათვის

ნინო რუხაია-მოსემღვდლიშვილი
თსუ დოქტორანტი

შესავალი. საქართველო ოდითგანვე აგრარულ ქვეყნად მიიჩნეოდა, დღეისათვისაც მოსახლეობის ნახევარზე მეტი რეგიონებში ცხოვრობს და დამოკიდებულია აგრარული სფეროდან მიღებულ შემოსავალზე. შესაბამისად ეს დარგი მუდმივად ხვდება ხელისუფლებისა და მეცნიერების ყურადღების ობიექტი. საერთაშორისო ვაჭრობის კანონები და ის ლიბერალური დაბეგვრის რეჟიმი, რომელშიც დღესდღეობით იმყოფება საქართველო, აუცილებელს ხდის იმ ნიშის გამოვლენას, სადაც ქართული პროდუქცია იქნება კონკურენტუნარიანი. ჩვენი შეხედულებით ერთ-ერთი ასეთი ნიშაა ევროპის მაღალშემოსავლიანი სეგმენტი, სადაც მაღალია მოთხოვნა მაღალხარისხიან, ბიო პროდუქტებზე. მესმის, რომ ეს საკმაოდ ამბიციური განაცხადია და ამ მიზნის მიღწევა მოითხოვს ბევრი პრობლემის გადაჭრას. მიმდინარე სტატიის მიზანია, სწორედ ერთ-ერთი უმთავრესი ქართული აგრარული პრობლემის: ფრაგმენტირებული მიწებისა და ძალიან მცირე ფერმერული მეურნეობების უარყოფითი შედეგების შემცირების ხერხის განხილვა. ქვემოთ მოყვანილია ფერმერთა გაერთიანების ისეთი მოდელი, რომელსაც ექნება შესაძლებლობა, მოახდინოს საერთაშორისო ბაზარზე თავის დამკვიდრება და კონკურენტუნარიანი პროდუქციის წარმოება.

საკვანძო სიტყვები: აგრარული სექტორი; რეგიონული გაერთიანება; აგრარული კლასტერი; მცირე ფერმერები; კონკურენტუნარიანობის ზრდის მეთოდი;

ძირითადი ნაწილი. დამოუკიდებლობის დაბრუნების დღიდან აგრარული სექტორი განიცდიდა რეცესიას. ძველის განუზრუნვლად ნგრევის და ახლის გაუაზრებლად შენების ტენდენციამ, ისევე როგორც ეკონომიკის სხვა დარგებში, აგრარულ სექტორშიც გამოიწვია წარმოების ეფექტიანობის შემცირება, დარგის დეკაპიტალიზაცია და მოსახლეობის გაღარიბება. ამიტომ ეს სფერო ხშირად ხდებოდა პოლიტიკოსების ინტერესის საგანი. სახელმწიფო მესვეურნი სხვადასხვა დროს სხვადასხვა სახის დახმარებებს სთავაზობდნენ გლეხურ მეურნეობებს. მაგრამ, რა თქმა უნდა, ქაოტურად და ერთჯერადად განუღი დახმარებებით არ მოხერხდა ქართული სოფლის მეურნეობის განვითარება. სწორედ ამიტომ, ვფიქრობთ რომ მხოლოდ კარგად გათვლილი და ეფექტიანი აგრარული პოლიტიკის შემუშავება, რომელიც ორგანულად იქნება ინტეგრირებული ეროვნულ ეკონომიკურ პოლიტიკაში, არის ის ერთადერთი გზა, რომლითაც დაცლილი ქართული სოფლების აღდგენასა და ნახევრად შიმშილის ზღვარზე მყოფი მოსახლეობის პრობლემის მოგვარებას შეძლებს ქვეყანა.

ზოგადად აგრარული სფეროს პრობლემები მეტ-ნაკლებად შესწავლილი სფეროა, მაგრამ ქართველი მეცნიერების უმეტესობა აქცენტს თვითუზრუნველყოფის მიღწევის საშუალებებზე აკეთებდა. ჩვენ კი მივიჩნევთ, რომ საქართველოს არ გააჩნია რესურსი, კონკურენცია გაუწიოს თურქეთს დაბალხარისხიანი და ბევრი, შესაბამისად, იაფი ბოსტნეულის წარმოებაში. კვლევებმა დაადასტურა, რომ უცხოელი ინვესტორებისათვის განსაკუთრებით საინტერესოა პესტიციდებით ნაკლებად დაბინძურებული და სუფთა აგრარული გარემო. შესაბამისად საქართველოს ძლიერი მხარე უნდა გახდეს მაღალხარისხიანი, ეკოლოგიურად სუფთა აგრარული პროდუქციის წარმოება და ექსპორტირება, პრემიუმ სეგმენტის მყიდველისათვის, რომელიც გარკვეულია პროდუქციის ხარისხში.

ექსპორტზე ორიენტირებული წარმოების განვითარებისათვის აუცილებელია გასაღების ბაზრის არსებობა. საქართველოს აგრარულ პროდუქტს კარგად იცნობენ და თავისი მომხმარებელი ყავს დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის

ნევრ ქვეყნებში. ეს ის ინერციული ბაზრებია, რომლებიც საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ შევინარჩუნეთ. თუმცა ამჟამინდელი პოლიტიკური სიტუაციიდან გამომდინარე, ეს ბაზრები არასტაბილურია. შესაბამისად დგება ეკონომიკის გაფართოების აუცილებლობის საკითხი. ვფიქრობთ, ასეთი შესაძლებლობაა ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულების გაფორმება და ევროპასთან ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ შეთანხმება, რომელიც არა მარტო ახალი ბაზრების ათვისების შესაძლებლობას აძლევს ქვეყანას, არამედ ახდენს დარგის განვითარებისათვის ფინანსური დახმარების უზრუნველყოფასაც. აუცილებელია, რომ მოხდეს მიღებული თანხების სწორი მიმართულებით და კოორდინირებული პოლიტიკის ჩარჩოებში დახარჯვა, რათა შედეგად მივიღოთ დარგის რეალური განვითარება და არა დროებითი ეფექტის მიღწევა.

რა თქმა უნდა, შორს ვართ იმ აზრისგან, რომ ჩვენ დღესვე შეგვიძლია პროდუქციის ექსპორტირება ევროპაში, მაგრამ სწორი აგრარული და საექსპორტო პოლიტიკის გატარების შემთხვევაში, ეს საკვებით რეალური, სტაბილური და მომგებიანი ნიშა იქნება ქართული პროდუქტისათვის.

ქართული აგრარული სექტორის ყველაზე ცნობილი და დიდი პრობლემაა ძლიერ ფრაგმენტირებული მიწები, რომლებზეც ფაქტურად შეუძლებელია რენტაბელური წარმოების განვითარება. ამიტომ აგრარული პოლიტიკის ძირითადი მიზანი უნდა იყოს, ფერმერების მოტივირება სანარმოო რესურსების გაერთიანებისათვის.

ამჟამად სახელმწიფო ახორციელებს კოოპერატივების სტიმულირების სტრატეგიას: შეიქმნა საკანონმდებლო პაკეტი სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების შესახებ, რომელიც მოიცავს გარკვეულ შეღავათებს კოოპერატივებისათვის და ჩამოყალიბდა კოოპერატივების მართვის და განვითარების ხელშემწყობი სააგენტო, რომელსაც დაევალა იდეის განხორციელება. ჯერ-ჯერობით საბოლოო შედეგებზე საუბარი ნაადრევია, მაგრამ პროექტი მეტ-ნაკლები წარმატებით მიმდინარეობს. რა თქმა უნდა ამ იდეასაც, ისევე როგორც ყოველივე ახალს, თან ახლავს უნდობლობა,

ეჭვები და განხორციელების ხარვეზებიც, რომლებიც ძირითადად მოტივირებულია ფერმერებისა და მონაწილე პირების გადამეტებული მოლოდინებით. მსგავსი პრობლემების თავიდან ასაცილებლად, ვფიქრობთ მნიშვნელოვანია, რომ მოხდეს უფრო ღრმა საინფორმაციო კამპანიის წარმოება და ადამიანების უფრო მეტად ინფორმირება თანამედროვე ბაზრის საჭიროებების და მოთხოვნების შესახებ.

მაგრამ გარდა მინის ერთობლივად დამუშავებისა, აუცილებელია მიღებული პროდუქციის პოზიციონირება ბაზარზე, და იმ არასატარიფო ბარიერების დაძლევა, რომელიც პროდუქციის ხარისხის მიმართ აქვს წაყენებული ევროპულ ქვეყნებს. აუცილებელია აგრეთვე შესაბამისობის სერტიფიკატების მოპოვება, ექსპორტიორებთან დაკავშირება, მსხვილი საექსპორტო პარტიების ფორმირება, უწყვეტი მიწოდების უზრუნველყოფისათვის და სხვა. ამ ყველაფრის მისაღწევად რიგით ფერმერს არ ყოფნის ცოდნა და განათლება, არც ფინანსები, რომ პროფესიონალები დაიქირავოს. გარდა ამისა, დარგში ბევრი პრობლემაა, რომელიც კომპლექსურ გადანყვეტას მოითხოვს, ამას ემატება ის ფაქტიც, რომ ექსპორტის დაგეგმვისათვის აუცილებელია საქონლის მსხვილი პარტიების ფორმირება, რაც გაცილებით უფრო მეტი ძალების კონსოლიდირებას მოითხოვს, ვიდრე 10 ან თუნდაც 20 ფერმერის შესაძლებლობებია.

მასშტაბის ეფექტის მიღწევისათვის ქართველი და ევროპელი მეცნიერების ნაშრომების ანალიზის, ქართული რეალობის განხილვისა და ლოგიკური ანალიზის საფუძველზე შევეცადეთ შეგვექმნა "რეგიონული კლასტერის" მოდელი, (იხ. დიაგრამა 1), რომელთა განვითარებაც შეამცირებს სახელმწიფო ხარჯების მოცულობას აგრარულ სექტორში ისეთი ღონისძიებებისათვის, როგორიცაა:

- ახალი საექსპორტო ბაზრების მოძიება;
- ევროპულ და მსოფლიო ბაზრის მოთხოვნილებების მიხედვით წარმოების დაგეგმვა;
- ფერმერთა ცოდნის დონის ამაღლება;
- დარგში ფინანსების მოძიება;

- წარმოების ინოვაციური ტექნოლოგიების შემოტანა.

ფერმერთა ასოციაციები უნდა შეიქმნას ფერმერთა და კო-ოპერატივთა ნებაყოფლობითი გაერთიანებით, საწევრო შენატანების საფუძველზე, თუმცა ეს შესატანები არ უნდა იყოს ასოციაციის ძირითადი დაფინანსების წყარო. ეს შენატანები განკუთვნილი იქნება ასოციაციის ძირითადი რამდენიმე თანამშრომლის ხელფასის ხარჯების დასაფარად.

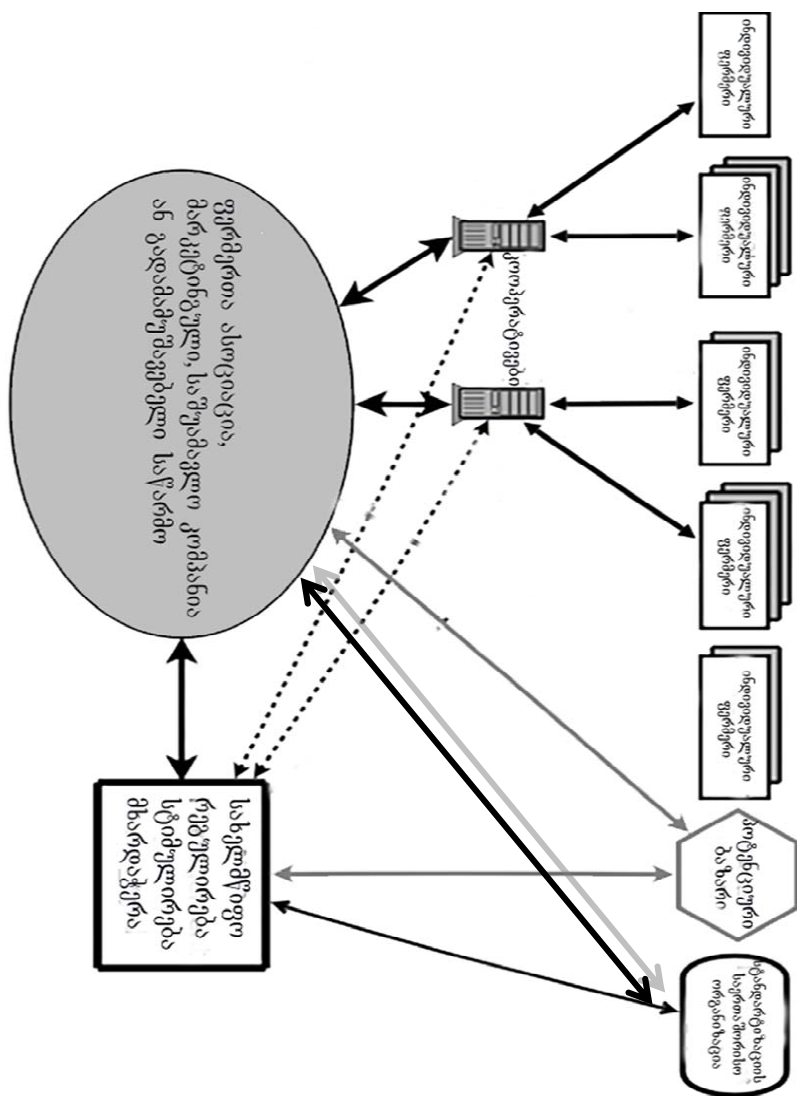
ასოციაციების ძირითადი მიზნები უნდა იყოს:

- წევრთა რაოდენობის ზრდა;
- გასაღების პოტენციური ბაზრების მოძიება;
- წევრებისათვის რეკომენდაციების გაწევა ბაზრის მოთხოვნილებათა ცვლილების შესახებ;
- დარგში სიახლეებისა და თანამედროვე ტენდენციების კვლევისათვის პროექტების მომზადება და გრანტების მოზიდვა;
- ასოციაციაში განწევრიანებულ ფერმერთა საერთო ან/და ინდივიდუალური პრობლემების გადაჭრისათვის პროექტების მომზადება და დაფინანსების მოძიება;
- საერთაშორისო სტანდარტების დანერგვისათვის აუცილებელი ღონისძიებების განხორციელება;
- საერთაშორისო პარტნიორების და ინვესტორების მოძიება;
- პროდუქციის მსხვილი საექსპორტო პარტიების კონსოლიდირება, ბაზარზე სტაბილური მიწოდების უზრუნველყოფისათვის;

სახელმწიფოს მხრიდან აღნიშნული ასოციაციების წახალისება გამოხატული იქნება საგადასახადო შეღავათებით და მათ მიერ წარმოდგენილი პროექტების უპირატესი ხელშეწყობის რეჟიმით. მაგალითად, სხვა თანაბარ პირობებში, ჩვეულებრივ საკონსულტაციო შპს-სა და ბიზნეს-ასოციაციას შორის, უპირატესობა მიენიჭება ასოციაციას. აგრეთვე რეგიონული ხარჯების გეგმაში შესაძლოა პრიორიტეტად განისაზღვროს ის პროექტი, რომელსაც წარადგენს კონკრეტული ასოციაცია.

რაც შეეხება საერთაშორისო სტანდარტებთან ურთიერთკავშირს, აქ იგულისხმება სახელმწიფოს მიერ ზოგიერთი სტანდარტის ეროვნული კანონის დონეზე აყვანა, ან ქვეყანაში შე-

დიაგრამა 1. რეგიონული კლასტერის სქემა

საბამისი ლაბორატორიის შექმნა, რაც საშუალებას მისცემს ფერმერებს, ნაკლები დანახარჯებით მოიპოვონ ექსპორტირებისათვის აუცილებელი დოკუმენტაცია.

ასოციაციაში გაწევრიანებულ ფერმერებს დამატებითი ხელშეკრულების გაფორმების გარეშე, რაიმე ურთიერთვალდებულება არ წარმოეშობათ. თუმცა ასოციაცია შესაძლოა იქცეს ფერმერთა საერთო ინტერესების გამოვლენის და ურთიერთთანამშრომლობის პლატფორმად ისეთ სფეროებში, როგორიცაა

- პროდუქციის მსხვილი საექსპორტო პარტიების ფორმირება;
- ხარისხის სერტიფიკატის მოპოვება;
- დარგის ექსპერტების მოწვევა;
- ინოვაციური ტექნოლოგიების შესახებ უცხოელი ან ადგილობრივი ტრენერების მოწვევა და სხვა

თუმცა ხაზგასმით მინდა ავლნიშნო, რომ საწყის ეტაპზე სახელმწიფო მხარდაჭერისა და სტიმულირების გარეშე, აღნიშნული ტიპის ასოციაციებს ეფექტიანი განვითარების ნაკლები შესაძლებლობა აქვთ, აუცილებელია შემდეგი ღონისძიებების გატარება:

- უნდა შეიქმნას ასოციაციების წესდების ნიმუში და დაინყოს პროექტების დაფინანსება საკონსულტაციო და ტრენინგ ცენტრების შესაქმნელად ისეთ სფეროებში, როგორიცაა- ევროკავშირის ბაზრის მოთხოვნები; სტანდარტების დანერგვის და მათი მიღების წესი; საექსპორტო პოტენციალის გამოვლენა და სხვა.

- ასოციაციებზე გრანტები უნდა გაიცეს აგრეთვე მენარმეთა რეესტრების შესაქმნელად და საბირჟო სისტემების ჩამოსაყალიბებლად. დღესდღეობით ეს ფუნქცია დავალებული აქვს კოოპერატივების განვითარების სააგენტოს. ჩვენი აზრით კი ეს კომერციული პროექტი უნდა გახდეს და ფუნქცია გადაეცეს კომერციულ ორგანიზაციებს ან გაერთიანებებს. სწორად წარმართვის შემთხვევაში, კარგი ბაზა შეიქმნება დროთა განმავლობაში სასაქონლო ბირჟის ჩამოყალიბებისათვის.

- აუცილებელია შესაბამისი დროებითი (მაგ. პირველი 3 ან 5 წელი) საგადასახადო შეღავათების დაწესება ასოციაციებისათვის.

- კიდევ ერთი - ასოციაციების, ისევე როგორც კოოპერა-

ტივების შემთხვევაში არ უნდა იყოს დაწესებული მოგების გადასახადის ზღვარი წლიური ბრუნვის მიხედვით, რომელიც მაგალითად შპს-ს შემთხვევაში, 200 000 ლარს შეადგენს;

- რეგიონული კლასტერების და ფერმერთა ასოციაციების მიერ ინიცირებული პროექტები უნდა სარგებლობდნენ გარკვეული უპირატესობით რეგიონული განვითარების გეგმის შედგენისას და ბიუჯეტის ფორმირებისას.

რატომ კლასტერი და არა დიდი კოოპერატივი? კოოპერატივების განვითარების პირველივე ეტაპზე გამოიკვეთა დიდი ფერმების ჩამოყალიბების პრობლემა. ადამიანებს არ სურთ “საზიარო” საკუთრება ისეთ პიროვნებებთან, რომელსაც კარგად არ იცნობენ. გარდა ამისა, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ისეთი მსხვილი საექსპორტო პარტიების ფორმირებას, როგორსაც ითხოვენ ევროპაში იმპორტიორი კომპანიები, საშუალოდ სჭირდება 50-60 ან მეტი წვრილი ფერმერის გაერთიანება. ამ რაოდენობის მონაწილეობით კოოპერატივის ფუნქციონირება საკმაოდ სერიოზულ მმართველობით რგოლს მოითხოვს, რაც გამოუცდელი გლეხებისათვის საკმაოდ რთული განსახორციელებელი იქნება. გარდა ამისა, ხარისხის მართვა, ახალი ტექნოლოგიების დანერგვა, თუნდაც ბაზრის კვლევა და მყიდველების მოძიება ის საკითხებია, რომელიც კვალიფიციური კადრების მიერ უნდა განხორციელდეს, ასეთი კადრის “შენახვა” კი საკმაოდ რთული იქნება ასეთი მცირე რაოდენობის ფერმერებისათვის.

სწორედ ამიტომაც უმჯობესი, რომ ინდივიდუალური ფერმერები და მცირე კოოპერატივები გაერთიანდნენ რეგიონულ კლასტერში.

კლასტერის მმართველი რგოლი, რომელიც დაკომპლექტებული იქნება კომპეტენტური სპეციალისტებით, იქნება დაინტერესებული, რაც შეიძლება მეტი ადამიანი ჩართოს გაერთიანებაში-ეს მათი შემოსავლების ზრდის ნყაროა. გარდა ამისა, მუდმივ რეჟიმში შეუძლიათ აკონტროლონ ბაზრის მოთხოვნები და მისცენ შესაბამისი რეკომენდაციები ფერმერებს და ა.შ.

ანუ ყველა ის ღონისძიება, რომელიც მოითხოვს ერთიანობას და კოორდინირებულ მუშაობას, ორგანიზებული იქნება

კლასტერის ცენტრში მდებარე ასოციაციის მიერ. ხოლო ის ფაქტი, რომ ყველა ინდივიდუალური მონაწილის შემოსავალი და ზარალი დამოკიდებული იქნება მის პირად შრომაზე და ქონებაზე და არა სხვების შეცდომებზე, გაცილებით გაზრდის მათ რენტაბელობას და შრომის ნაყოფიერებას. გარდა ამისა, შეარბილებს ერთი ადამიანის შეცდომის გავლენას სხვების შემოსავალზე.

კლასტერის უპირატესობაა, საბაზრო, თავისუფალი ურთიერთობების შესაძლებლობა და ნაკლები რისკით მეტი შედეგის მიღწევის შესაძლებლობა.

ზემოთ ჩამოთვლილი მიზეზების გამო, ვფიქრობთ, რომ სწორი მასტიმულირებელი პოლიტიკის და სახელმწიფო მხარდაჭერის პროგრამის განხორციელების შემთხვევაში, კლასტერებს აქვთ შესაძლებლობა ჩამოყალიბდნენ დამოუკიდებელ, მოგების მომტან ძლიერ ორგანიზაციად, რომელიც თავად გახდება ქართული აგრარული სექტორის განვითარების მასტიმულირებელი ძალა.

“REGIONAL CLUSTERS”- THE BEST WAY FOR GEORGIAN FARMERS TO ADAPT TO THE REQUIREMENTS OF THE EUROPEAN MARKET

Nino Rukhaia-Mosemghvdlishvili
TSU, PHD Student

Resume

Georgia has always been considered as an agricultural country. Nowadays over half of the population live in regions and are depended on the income from the agricultural sector. International trade laws and a liberal tax range, which is currently presented in Georgia, makes it necessary to identify the new market niche where the Georgian products will be competitive. In our opinion, one such niche is the high-income segment of the European market, where there is a demand for high-quality, organic products. We understand that this is a very ambitious proposal and it requires solving a lot of problems in achieving this goal. The aim of the article is to discuss the ways of reduction of the negative consequences

of the most difficult agricultural problem in Georgian agricultural field - highly fragmented lands and very small farmers. There is the model of the farmers' association, which will have the opportunity to produce the competitive products and to establish themselves in the international market.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. "Cluster Coordination Guidance for FAO staff working at country level in humanitarian and early recovery operations". Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome, 2010 http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/emergencies/docs/FAO_Cluster_Coordination_Guidance.pdf
2. The Common Agricultural Policy; A partnership between Europe and Farmers; European Commission-2013.
3. ევროკავშირთან ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმება (DCFTA).
4. საქართველოს კანონი სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივის შესახებ ქუთაისი, 12 ივლისი 2013 წ. N816-რს

BIBLIOGRAPHY:

1. "Cluster Coordination Guidance for FAO staff working at country level in humanitarian and early recovery operations". Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome, 2010 http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/emergencies/docs/FAO_Cluster_Coordination_Guidance.pdf
2. The Common Agricultural Policy; A partnership between Europe and Farmers; European Commission-2013
3. Deep and Comprehensive Free Trade Agreement **(DCFTA)** (In Georgian Language) .
4. The Georgian Law of Agricultural Cooperatives; Kutaisi, 12 July 2013. N816- RC(In Georgian Language) .

Keywords: Agricultural sector; Regional associations; Agricultural Cluster; Small farmers; the method of increasing the competitiveness;